

Sygn. akt V CSK 673/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z powództwa J.K.

przeciwko E.R.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 14 września 2017 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 30 czerwca 2016 r.,

1. oddala skargę kasacyjną,

2. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 1 lutego 2016 r. Sąd Okręgowy [...], uwzględniając powództwo o złożenie oświadczenia woli, nakazał pozwanej E.R. (poprzednio K.) złożenie oświadczenia woli potwierdzającego jej wystąpienie ze spółki cywilnej E. J. K. i Syn, zgodnie z jej oświadczeniem woli z dnia 20 września 2004 r. W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy ustalił, że E.R. (poprzednio nosząca nazwisko K.), J.K. i B.K. w dniu 17 lipca 1996 r. zawarli umowę spółki cywilnej pod nazwą E.J. K.i Syn. Wspólnicy wnieśli wkłady: J.K. 5000 zł, E. K. 4000 zł, B.K. świadczenie usług. Umowa została zawarta na czas nieokreślony. W dniu 27 października 1998 r. wspólnicy kupili prawo użytkowania wieczystego działki gruntu nr 40/02 o pow. 960 m² położonej w G.przy ul. R. 1 oraz własność posadowionego na niej budynku. Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2000 r. Sąd Okręgowy [...] orzekł rozwód małżeństwa zawartego pomiędzy E.K. i J.K.. W dniu 26 września 2003 r. zawarty został aneks do umowy spółki, zgodnie z treścią którego ze spółki, z dniem 30 września 2003 r., za zgodą wszystkich wspólników, wystąpił B.K..

W dniu 22 czerwca 2004 r. wspólnicy J.K. i E.K. podjęli uchwałę, na mocy której E.K. została zwolniona z udziału w stratach i długach spółki. J.K. zobowiązał się uregulować wszystkie zobowiązania i przyszłe długi ze sprzedaży majątku spółki i majątku własnego. E.K. udzieliła J.K. niczym nieograniczonego pełnomocnictwa do prowadzenia spraw spółki, w szczególności do sprzedaży majątku spółki, i zrezygnowała z uprawnień wspólnika spółki cywilnej do dnia 31 grudnia 2004 r. Z dniem 1 lipca 2004 r. udziały wspólników w spółce miały wynosić: J.K. - 95%, E.K. - 5%. Z podziału udziałów E.K. miała otrzymać od J.K. w dniu 30 września 2004 r. 25.000 zł rekompensaty, J.K. zobowiązał się do znalezienia nowego wspólnika najpóźniej do dnia 31 grudnia 2004 r., bądź przeprowadzenia w tym terminie likwidacji spółki. Po tej dacie E.K. miała wypowiedzieć swoje udziały. E.K. wyraziła zgodę na wstąpienie do spółki nowego wspólnika, a stosowna uchwała nie wymagała jej podpisu. Po przyjęciu nowego wspólnika E.K. miała natychmiast wypowiedzieć swoje udziały.

Powód po wystąpieniu pozwanej ze spółki spłacił, zgodnie z ustaleniami

stron, istniejące zobowiązania wspólników spółki cywilnej.

W piśmie z dnia 20 września 2004 r. skierowanym do powoda E.K. oświadczyła, że na podstawie art. 869 § 1 k.c. z dniem 31 grudnia 2004 r. wypowiada swój udział w spółce. E. K., na jej wniosek w związku z jej informacją, że z dniem 4 października 2004 r. likwiduje swoją działalność, z dniem 4 października 2004 r. wykreślono z ewidencji działalności gospodarczej.

Powód poinformował Naczelnika Urzędu Skarbowego [...], że B.K. w dniu 4 października 2004 r. wstąpi ponownie jako wspólnik do spółki cywilnej E. J. K. i Syn. E.K. w dniu 13 czerwca 2005 r. złożyła oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli uchwały wspólników złożonej w dniu 22 czerwca 2004 r., jako złożonej pod wpływem groźby i błędu, ostatecznie oświadczyła, że podpisując uchwałę/umowę z dnia 22 czerwca 2004 r. działała pod wpływem błędu.

Między byłymi małżonkami toczyły się sprawy o podział majątku dorobkowego, a także sprawa z wniosku J.K. z udziałem z B. K. o zniesienie współużytkowania wieczystego nieruchomości, w toku której E.K. domagała się podziału pozostałego majątku spółki cywilnej wskazując, że z chwilą jej wystąpienia ze spółki, spółka cywilna uległa rozwiązaniu z dniem 4 października 2004 r. We wskazanej sprawie Sąd Rejonowy w L. postanowieniem z dnia 2 marca 2009 r. postanowił oddalić wniosek o podział majątku spółki cywilnej. W pkt II tego postanowienia ustalił, że E. K. utraciła prawo współużytkowania wieczystego nieruchomości w postaci działki gruntu położonej w G. przy ul. R. 1 oraz prawo własności posadowionego na niej budynku, z dniem wystąpienia przez nią ze spółki cywilnej E.J. K. i Syn Spółka Cywilna w G. tj. z dniem 4 października 2004 r. W pkt III ustalił, że współużytkownikami wieczystymi nieruchomości są J.K. w udziale 95/100 oraz B.K. w udziale 5/100. Na skutek apelacji E. K. i J.K., Sąd Okręgowy w L. postanowieniem z dnia 13 listopada wydanym w sprawie sygn. VI Ga .../09 zmienił zaskarżone postanowienie we wszystkich jego punktach w ten sposób, że zawarte w nich rozstrzygnięcia uchylił i oddalił wniosek.

W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wyraził pogląd, że wystąpienie wspólnika ze spółki cywilnej, w której wspólnikom przysługuje współwłasność łączna nieruchomości, wymaga formy aktu notarialnego.

Niezachowanie tej normy powodowało, że wystąpienie ze spółki E.K. i B.K. były czynnościami nieważnymi, jako dokonany z naruszeniem art. 73 § 2 k.c. w zw. z art. 158 k.c., a to oznaczało, że spółka cywilna nadal istnieje; żądanie zatem podziału majątku spółki cywilnej nie mogło być uwzględnione. W tym stanie rzeczy E.K. wystąpiła z powództwem o rozwiązanie spółki cywilnej. Powództwo to wyrokiem Sądu Okręgowego zostało oddalone, w szczególności ze wskazaniem, że E. K. złożyła w dniu 20 września 2004 r. skuteczne, niewymagające formy aktu notarialnego, oświadczenie o wystąpieniu ze spółki a ustanie w następstwie tego oświadczenia członkostwa pozbawiało ją legitymacji czynnej w wytoczonej przez nią sprawie. Apelacja powódki od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego [...]. Na skutek skargi kasacyjnej powódki, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 19 października 2012 r. (V CSK 485/11) uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wskazując na związanie (art. 366 k.p.c.) ustaleniami ze sprawy sygn. VI Ga .../09 Sądu Okręgowego w L. co do tego, że spółka cywilna nie uległa rozwiązaniu, a E.K. nadal pozostaje jej współnikiem. Po ponownym rozpoznaniu sprawy, prawomocnym wyrokiem z 14 lutego 2013 r. Sąd Apelacyjny [...] ponownie oddalił apelację E.K..

W postępowaniu wieczystoksięgowym oddalone zostały wnioski J.K. o wykreślenie z księgi wieczystej wpisu byłych współników, jako współużytkowników wieczystych nieruchomości oraz o wpis ostrzeżenia o niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości stanowiącej majątek spółki.

W sprawie z powództwa J.K. przeciwko E.R. o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym, Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 27 sierpnia 2012 r. ustalił, że J.K. jest wyłącznym właścicielem nieruchomości położonej w G. przy ul. R. 1 jednakże Sąd Okręgowy w L. wyrok ten zmienił i powództwo oddalił powołując się na związanie prejudycjalnymi ustaleniami Sądu Okręgowego w L. poczynionymi w sprawie sygn. akt VI Ga .../09, o podział majątku spółki. Skarga kasacyjna powoda od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2015 r. (CSK V CSK 192/14).

Pismem z dnia 27 maja 2015 r. powód wezwał pozwaną do złożenia stosownego oświadczenia woli w formie aktu notarialnego wskazując, że zakończenie bytu prawnego spółki cywilnej wymaga wypowiedzenia przez E. R. (K.) jej udziałów w spółce w takiej formie. Z uwagi na odmowę, wytoczył powództwo o zobowiązanie pozwanej do złożenia oświadczenia woli, które Sąd Okręgowy, jak wskazano na wstępie, uwzględnił. Dokonując oceny ustalonego, jak wyżej, stanu faktycznego, Sąd Okręgowy wskazał, że wiążące dla niego pozostaje stanowisko Sądu wyrażone w sprawie VI Ga .../09 co do nieważności oświadczenia pozwanej o wystąpieniu ze spółki, jednakże nie jest związany stanowiskiem tego Sądu co do formy oświadczenia w jakiej pozwana powinna takie oświadczenie złożyć. Zdaniem Sądu Okręgowego, przy uwzględnieniu wykładni prawa dokonanej przez Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2011 r. III CZP 135/10 (OSNC 201/1/12/128), forma notarialna nie jest wymagana. Z uwagi na postawę pozwanej, odmawiającej złożenia stosownego oświadczenia, powództwo było uzasadnione a podstawę materialnoprawną dla zgłoszonego na podstawie art. 64 k.c. żądania stanowiło zobowiązanie pozwanej wyrażone w uchwale z dnia 22 czerwca 2004 r. będące, w ocenie Sądu, porozumieniem (umową organizacyjną) tworzącym po stronie pozwanej zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli, które zresztą faktycznie wykonała. Analizując stanowisko pozwanej, że skutecznie uchyliła się od tego oświadczenia woli z powodu groźby i błędu, Sąd Okręgowy wskazał na nieudowodnienie takich okoliczności.

Apelację pozwanej od tego wyroku Sąd Apelacyjny [...] oddalił wyrokiem z dnia 30 czerwca 2016 r. Odnosząc się do zarzutów apelacji, w szczególności naruszenia art. 365 §1 i art. 366 k.p.c. wskazał, że określenie uchwały wspólników z dnia 22 czerwca 2004 r. mianem porozumienia mającego charakter organizacyjny nie ma w sprawie istotnego znaczenia. Podzielając pogląd skarżącej, że była to umowa zmieniająca umowę spółki cywilnej zauważył, że nie było podstawy do twierdzenia, iż w dacie jej zawarcia współnikiem spółki był B.K.. Wskazał, że wyrażony przez Sąd Najwyższy w orzeczeniach z dnia 19 października 2012 r. (V CSK 485/11) oraz 23 stycznia 2015 r. (V CSK 192/14) pogląd o związaniu wszystkich organów prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w L. w

sprawie VI Ga .../09 dotyczy jedynie kwestii, że wypowiedzenie udziału w spółce cywilnej E.J. K. & Syn dokonane przez powódkę w dniu 20 września 2004 r. było nieskuteczne (nieważne), a zatem spółka dalej istniała. W ocenie Sądu Apelacyjnego, z tego zapatrywania Sądu Najwyższego nie sposób było wywodzić tezy, że wszystkie zmiany osobowe dokonane zgodnie z wolą wspólników w spółce, od początku istnienia spółki do czasu ostatecznego jej rozwiązania, musiały nastąpić w formie aktu notarialnego. Gdyby tak pojmować orzeczenie Sądu Okręgowego w L., to do chwili obecnej wspólnikami spółki cywilnej oprócz powoda, byłiby pozwana i B.K., oboje nie biorący udziału w obrocie gospodarczym od 2004 - 2005 r. a wspólnikiem nie byłaby D. L., która prowadziła działalność gospodarczą w formie spółki i występowała w obrocie. Takie stanowisko pomijałoby, że B.K. został wykreślony z księgi wieczystej jako współwłaściciel nieruchomości na podstawie swojego oświadczenia z podpisami notarialnie poświadczonymi. W chwili podejmowania uchwały pozwana nie miała wątpliwości, że syn nie jest wspólnikiem, co więcej sam B.K. zeznał w sprawie, że ze spółki wystąpił w roku 2003, a potem ponownie do niej wstąpił. Pewność obrotu gospodarczego przemawiała, zatem za tym, aby uznać, że w dacie porozumienia z dnia 22 czerwca 2004 r. B.K. nie był wspólnikiem. Konsekwencją takiej oceny było uznanie za chybione zarzutów pozwanej naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisów art. 58 § 1 k.c. i art. 77 § 1 i 2 k.c. Za bezzasadny uznał też Sąd Apelacyjny zarzut naruszenia art. 64 k.c. przez wskazanie dwóch podstaw materialnoprawnych w postaci zobowiązania zawartego w uchwale wspólników oraz przyjęcia, że powód może domagać się konwalidacji oświadczenia pozwanej z dnia 20 września 2004 r. Wbrew zarzutom skarżącej, wskazanie dwóch alternatywnych podstaw nie jest ani wadliwe, ani nie rodzi wątpliwości, co do treści nakazanego oświadczenia woli. W ocenie Sądu Apelacyjnego, uwzględnienie powództwa o zobowiązanie pozwanej do złożenia oświadczenia woli znajduje uzasadnienie w zobowiązaniu zawartym w porozumieniu z dnia 22 czerwca 2004 r. i jest to wystarczające do rozstrzygnięcia sprawy, przy czym podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, co do nieudowodnienia wystąpienia błędu lub groźby, a więc stanu usprawiedliwiającego skuteczne uchylenie się od złożonego w uchwale oświadczenia woli.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego pozwana zarzuciła

naruszenie art. 316 § 1 w związku z art. 365 i art. 366 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 i art. 391 k.p.c. przez przyjęcie, że nie ma podstaw do przyjmowania, jako wiążącego, ustalenia dokonanego w sprawie VI Ga .../09 Sądu Okręgowego w L., że B.K. w dacie 22 czerwca 2004 r. był współnikiem spółki cywilnej, podczas gdy prawomocne orzeczenie sądu wiąże wszystkie organy, w tym sądy orzekające w niniejszej sprawie, co oznaczało, że powinny one uznać, iż spółka cywilna dalej istnieje i dopiero podjęcie skutecznych czynności zmierzających do zakończenia jej bytu może spowodować zmianę w tym zakresie. Ponadto w ramach tej podstawy kasacyjnej i wskazanych wyżej przepisów wypełniających tę podstawę, skarżąca zarzuciła, że Sąd Apelacyjny zaniechał rozważenia wszystkich zarzutów apelacyjnych w tym zarzutów naruszenia prawa materialnego i ograniczenia podstawy prawnej wyroku tylko do części tych zarzutów. W ramach naruszenia przepisów prawa materialnego skarżąca zarzuciła naruszenie art. 64 k.c. w związku z art. 58 § 1 k.c. oraz art. 64 i art. 860 i nast. k.c. w związku z art. 58 § 1 i 3 i art. 77 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że obowiązek pozwanej złożenia oświadczenia woli wynika z czynności prawnej to jest uchwały (porozumienia) podjętej w dniu 22 czerwca 2004 r., pomimo że była to czynność nieważna, a czynność nieważna nie może być źródłem obowiązku, brak zaś obowiązku uniemożliwiał uwzględnienie powództwa. Zarzuciła również naruszenie art. 64 w związku z art. 84, 86 i 87 k.c. przez przyjęcie, że źródłem obowiązku złożenia oświadczenia woli było porozumienie z 22 czerwca 2004 r., podczas gdy skutecznie uchylili się od skutków prawnych tego porozumienia.

We wnioskach kasacyjnych pozwana domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania lub uchylenia zaskarżonego wyroku i wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga prawidłowość stanowiska Sądu Apelacyjnego, co do zakresu związania stanowiskiem wyrażonym w sprawie VI Ga .../09 Sądu Okręgowego w L., a to wobec zarzutu kasacyjnego naruszenia art. 365 § 1 i art. 366 k.p.c.

Przypomnieć należy, że art. 365 k.p.c. stanowi, iż orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby.

Wyrażona w tym przepisie moc wiążąca prawomocnego orzeczenia sądu odnosi się do orzeczeń prawomocnych formalnie. Moc wiążąca orzeczenia odróżniana jest od powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), przy czym obydwie skutki prawomocnego formalnie orzeczenia określa się łącznie mianem prawomocności materialnej, przypisując pierwszemu z nich pozytywny, a drugiemu negatywny aspekt tego pojęcia. Przyjmuje się, że wynikająca z art. 365 k.p.c. moc wiążąca prawomocnego orzeczenia uwidacznia się dwojako. Po pierwsze, odnosi się do faktu istnienia prawomocnego orzeczenia i po drugie, przejawia się w mocy wiążącej, jako „określonym walorze prawnym rozstrzygnięcia (osądzenia) zawartego w treści orzeczenia”. Pierwsze nie budzi wątpliwości, tu moc wiążąca wyraża się w tym, że orzeczenie prawomocne pociąga za sobą tę konsekwencję, że nikt nie może negować faktu jego istnienia i jego określonej treści, bez względu na to, czy był czy też nie był stroną w postępowaniu, w wyniku którego zostało wydane to orzeczenie. Żaden, zatem sąd i organ nie mogą kwestionować faktu wydania orzeczenia, istnieje bowiem obowiązek poszanowania prawomocnego orzeczenia przez wszystkie sądy i organy państwowe co nie pozwala tym organom na bezpośrednią jego zmianę lub uchYLENIE przy okazji rozpoznawania innych spraw. W odniesieniu natomiast do kwestii drugiej, czyli mocy wiążącej rozstrzygnięcia zawartego w treści prawomocnego orzeczenia, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że moc ta aktualizuje się w innym postępowaniu niż to, w którym orzeczenie zostało wydane, wówczas, gdy w tym innym postępowaniu występują te same strony (choćby w odmiennych rolach procesowych), ale inny jest przedmiot drugiego procesu, jednakże wykazuje on związek z przedmiotem procesu pierwszego. Sąd rozpoznający między tymi samymi stronami kolejną sprawę musi wówczas przyjąć, że dana kwestia prawna kształtuje się tak jak przyjęto to wcześniej w prawomocnym wyroku. Przyjmuje się, że ustalenia przedmiotowych granic mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia dokonywać należy według przyjętych w art. 366 k.p.c. reguł dotyczących

przedmiotowych granic powagi rzeczy osądzonej (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r. II CSK 452/06, OSNC - ZD 2008/1/20, z dnia 16 lipca 2009 r. I CSK 456/08 i z dnia 23 sierpnia 2012 r. II CSK 740/11, nie publ.). Skorzystanie z odesłania do art. 366 k.p.c. wskazuje, że moc wiążącą, z perspektywy kolejnych postępowań, uzyskują ustalenia dotyczące tego, o czym orzeczono „w związku z podstawą sporu”, a więc chodzi o te ustalenia, które wypełniały podstawę sporu i zdecydowały o wydaniu rozstrzygnięcia oznaczonej treści (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2012 r., V CSK 485/11, M. Praw. 2015/2/85). Dla ustalenia więc zasięgu przedmiotowych granic mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia jego związek z podstawą sporu jest istotny i oczywisty skoro art. 366 k.p.c. stanowi o podstawie sporu, a nie o podstawie powództwa. Termin „podstawa sporu” nie może też być utożsamiany z podstawą faktyczną i prawną orzeczenia sądowego, gdyż podstawy te wyrażają jedynie motywy takiego a nie innego rozstrzygnięcia; motywy powinny wskazywać jaka jest podstawa sporu. Podstawa faktyczna i prawna rozstrzygnięcia jest niewątpliwie pojęciem szerszym od pojęcia podstawy sporu. Sąd orzekając musi stwierdzić, na czym polega spór.

Uwzględniając, że prawomocność materialna oddziałuje w aspekcie pozytywnym, jako moc wiążąca oraz negatywnym, jako powaga rzeczy osądzonej, należy stwierdzić, że zasięg ustaleń prawomocnego wyroku korzystających z ochrony musi być ten sam, niezależnie od tego, z jakim aspektem prawomocności mamy do czynienia. W ujęciu tym chodzi bowiem o jedną i tę samą instytucję, prawomocność materialną, oddziałującą dwukierunkowo. Walor niewzruszalność uzyskują zatem te same ustalenia; w zależności od tego czy przedmiot kolejnego procesu jest identyczny czy tylko wykazuje związek z przedmiotem poprzedniego procesu, różny jest jedynie sposób, w jaki ochrona ta przejawia się. Jak wyżej wskazano, w kolejnym postępowaniu, które wykazuje związek z poprzednim, sąd ma obowiązek przyjąć, że istotna z punktu widzenia zasadności żądania kwestia kształtowała się tak, jak to zostało rozstrzygnięte w prawomocnym wyroku. Konsekwencją tego jest niedopuszczalność innej oceny prawnej, co do okoliczności objętych prawomocnym rozstrzygnięciem (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 października 2012 r. V CSK 484/11, M. Praw. 2015/2/85;

z dnia 18 maja 2016 r. V CSK 603/15, nie publ.). Moc wiążąca orzeczenia nie rozciąga się na kwestie prejudycjalne, które sąd przesądził dążąc do rozstrzygnięcia o żądaniu i których rozstrzygnięcie znajduje się poza sentencją. Jakkolwiek moc wiążąca wyroku dotyczy jego treści a nie uzasadnienia, to jednak nie można pomijać, że na podstawie tylko jego brzmienia nie zawsze da się zidentyfikować stosunek prawny jako podstawy rozstrzygnięcia. Dla ustalenia zasięgu mocy wiążącej wyroku istnieje wówczas potrzeba skorzystania z jego uzasadnienia w niezbędnym dla tego zakresie (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 13 października 2005 r. I CK 217/05, nie publ., z 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC - ZD 2008, nr A, poz. 20, z 29 września 2011 r., IV CSK 652/10, Mon. Prawn. 2015, Nr 2, s. 85).

W sprawie VI Ga .../09, w której wniosek o podział majątku spółki cywilnej został oddalony, Sąd Okręgowy w uzasadnieniu ustalił, że spółka cywilna nadal istnieje przyjmując nieskuteczność oświadczenia E.K. o wystąpieniu ze spółki i analogicznie przyjęto w odniesieniu do B.K.. Podstawę sporu w sprawie VI Ga .../09 stanowiła niewątpliwie okoliczność czy spółka cywilna uległa rozwiązaniu i negatywne przesądzenie tej okoliczności a więc ustalenie istnienia, trwania, stosunku spółki cywilnej, już tworzyło prejudykat; sądy rozstrzygające inną sprawę takim ustaleniem były związane. Powstaje jednak pytanie czy takie, wynikające z art. 365 k.p.c., związanie dotyczyło również okoliczności uprzednich, a więc przyczyn, dla których w sprawie VI Ga/09 przyjęto trwanie stosunku spółki cywilnej, czyli że dwóch wspólników złożyło nieskuteczne oświadczenia woli o wystąpieniu ze spółki. Przypomnieć więc trzeba, co na wstępie wyraźnie wskazano, że moc wiążąca orzeczenia aktualizuje się w innym postępowaniu niż to, w którym orzeczenie zostało wydane, wówczas, gdy w tym innym postępowaniu występują te same strony. Zasadą jest bowiem, że wynikające z art. 365 k.p.c. związanie rozstrzygnięciem określonej kwestii w innej sprawie, różniącej się przedmiotem, działa tylko w granicach podmiotowych prawomocności, czyli w sprawie, w której występują te same strony lub osoby objęte prawomocnością rozszerzoną na podstawie przepisu szczególnego.

Biorąc pod uwagę, że w rozpoznawanej sprawie żądanie wiązało się z kwestią pozostawania przez pozwaną wspólnikiem spółki cywilnej, charakter

prejudycjalny miało ustalenie, że spółka nie uległa rozwiązaniu i nadal istnieje a powódka jest jej współnikiem, ponieważ w zakresie będącego przedmiotem sprawy rozpoznawanej żądania mieszczą się te okoliczności. Brak było natomiast podstaw do przyjęcia, że w rozpoznawanej sprawie wiążące pozostaje ustalenie ze sprawy VI Ga .../09 co do trwania członkostwa B.K., nie jest on bowiem stroną niniejszego procesu i przedmiot tego procesu go nie dotyczy. W braku tożsamości podmiotowej, rozstrzygnięcie określonego zagadnienia przy orzekaniu w jednej sprawie nie wyłącza dopuszczalności jego badania i oceny w innej sprawie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2010 r., IV CSK 359/09, OSNC 2011, Nr 2, poz. 16). Sytuacja, w której to samo zagadnienie jest inaczej rozstrzygane w różnych sprawach, nie jest, oczywiście, pożądana. Oznacza to jednak tyle, że sąd rozpoznający sprawę później ma obowiązek szczególnie roztważnego i wnikliwego osądu, uwzględniającego także argumenty, które prowadziły do odmiennych wniosków. Nie uzasadnia to jednak rozszerzania zakresu mocy wiążącej wyroku, za pierwszorzędną bowiem należy uznać zasadę, że swoboda jurysdykcyjna sądu może być ograniczona tylko w wypadkach ściśle określonych ustawą. Autonomia sądu w każdej sprawie obejmuje nie tylko czynienie ustaleń faktycznych na podstawie swobodnej oceny dowodów ale i, co jest nieodzowne dla sprawowania wymiaru sprawiedliwości, wykładnię przepisów.

W rozpoznawanej sprawie Sądy, poza związaniem w zakresie, o którym była mowa, były zatem władne poczynić samodzielnie ustalenia co do składu osobowego spółki cywilnej według stanu na dzień 22 czerwca 2004 r. i samodzielnie dokonać w tym zakresie ocen prawnych, co skutecznie i prawidłowo uczyniły. Trafnie ustaliły, że B.K. był współnikiem spółki cywilnej w czasie, gdy wspólnicy nabyli prawo użytkowania wieczystego i w dniu 26 września 2003 r., za zgodą pozostałych wspólników, wystąpił ze spółki. Uwzględniając utrwalone już orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, Sądy orzekające w sprawie trafnie przyjęły, że oświadczenie B.K. w tym przedmiocie nie wymagało formy aktu notarialnego, w związku z czym w dniu 22 czerwca 2004 r. wspólnikami spółki cywilnej byli tylko J.K. i E.K.. Uchwała tych wspólników podjęta we wskazanym dniu, będąca umową zmieniającą umowę spółki, zawierała zobowiązanie pozwanej złożenia oświadczenia woli o wystąpieniu ze spółki.

Uchwała to prawidłowo została potraktowana, jako stanowiąca wystarczającą materialnoprawną podstawę powództwa opartego na treści art. 64 k.c.

Tak więc, zarzuty skargi kasacyjnej naruszenia art. 365 k.p.c. w związku z art. 366 k.p.c. i art. 378 oraz art. 391 k.p.c. są nietrafne. W związku z powyższym dalsze zarzuty to jest naruszenia art. 64 w związku z art. 58 § 1 i 3, art. 77 § 1 i 2 k.c. i art. 860 k.c., zmierzające do wykazania, że umowa /uchwała z dnia 22 czerwca 2004 r. była nieważna - ponieważ nie brał w niej udziału trzeci wspólnik B.K. - w związku, z czym nie mogła stanowić ważnego źródła zobowiązania skarżącej do złożenia oświadczenia woli, są chybione,

W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 64 w związku z art. 84, 86 i 87 k.c. przypomnieć należy, że z ustaleń sądów wynikało, iż skarżąca nie udowodniła, że w chwili zawarcia uchwały z dnia 22 czerwca 2004 r. działała pod wpływem groźby lub też błędu, stąd też twierdzenie skarżącej, że uchwała nie mogła być źródłem zobowiązania ponieważ od jej skutków prawnych uchylili się, uznać należy za nieporozumienie.

Zapatrzywanie skarżącej, że Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie odniósł się do wszystkich zarzutów apelacji nie zasługuje na uwzględnienie nie tylko dlatego, że skarżąca nie wskazuje, które zarzuty apelacyjne zostały pominięte, ale i dlatego, że - przy przyjęciu, iż chodzi o zarzut naruszenia prawa materialnego, to jest ujęty analogicznie jak w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 64 w związku z art. 58 § 1 i art. 860, art. 77 § 1 i 2 k.c. - nie odpowiada to rzeczywistemu stanowi rzeczy. Sąd Apelacyjny stwierdził, że konsekwencją ustalenia, iż B.K. w dniu 22 czerwca 2004 r. nie był współnikiem jest uznanie tychże zarzutów za chybione. Konkluzja o nietrafności tych zarzutów nie wymagała szerszego uzasadnienia skoro przedstawia się jako oczywista.

Z przedstawionych przyczyn należało orzec jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. i § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.).

kc

aj